

***Zygodolophodon turicensis*, Schinz**

Neúplná tretia pravá spodná stolička so zvyškom sánky patriaca mastodontovi druhu ***Zygodolophodon turicensis***

Rozmery zuba: dĺžka – 192 mm
šírka – 108 mm
výška – 140 mm

Zaradenie do systému:

Sústava: *Vitae* - živé organizmy

Ríša: *Animalia* Linnaeus, 1758 - živočíchy

Kmeň: *Chordata* Bateson, 1885 - strunatce

Podkmeň: *Vertebrata* Cuvier, 1812 - stavovce

Nadtrieda: *Tetrapoda* Gaffney, 1979 - štvornožce

Triada: *Mammalia* Linnaeus, 1758 - cicavce

Rad: *Proboscidea* Illiger, 1811 - chobotnáče

Nadčel'ad: *Mammutoidea* †

Čel'ad: *Mammutidae* Hay, 1922 - mamutovité †

Podčel'ad: *Mammutinae* †

Rod: *Zygodolophodon* †

Vek: mladšie treťohory, miocén, vrchný bádén

Lokalita: Slovensko, Hornonitrianska kotlina, Nováky – Baňa Mier

Dátum nálezu: 11. 2. 1958

Spôsob nadobudnutia: výskum

Determinoval: Mgr. Csaba Tóth

V zbierkovom fonde Hornonitrianskeho múzea v Prievidzi sú evidované jedinečné osteologické zvyšky mastodontov (zuby a kly), patriace až trom rozličným rodom. Pochádzajú z hnedouhoľných baní v Novákoch, Cigli a Handlovej.

Primitívnym chobotnáčom - mastodontom rodov Gomphotherium, Zygodolophodon a Tetralophodon, poskytovali domov pralesy rastúce na území hornej Nitry v období mladších treťohôr - v miocéne (pred 15 – 5 miliónmi rokov). Mastodontom sa rovnako dobre darilo v močaristých nížinách s porastmi vresien, pálok, trstín, tráv aj stromovitých tisovcov a patisovcov, ako i na vysokých svahoch s dubmi, javormi, smrekmi, jedľami cédrmi, tsugami, sekvojami a inými. Organická rastlinná hmota subtropických až tropických lesov sa stala základom súčasných ložísk hnedého uhlia handlovsko-nováckej hnedouhoľnej panvy na hornom Ponitří.

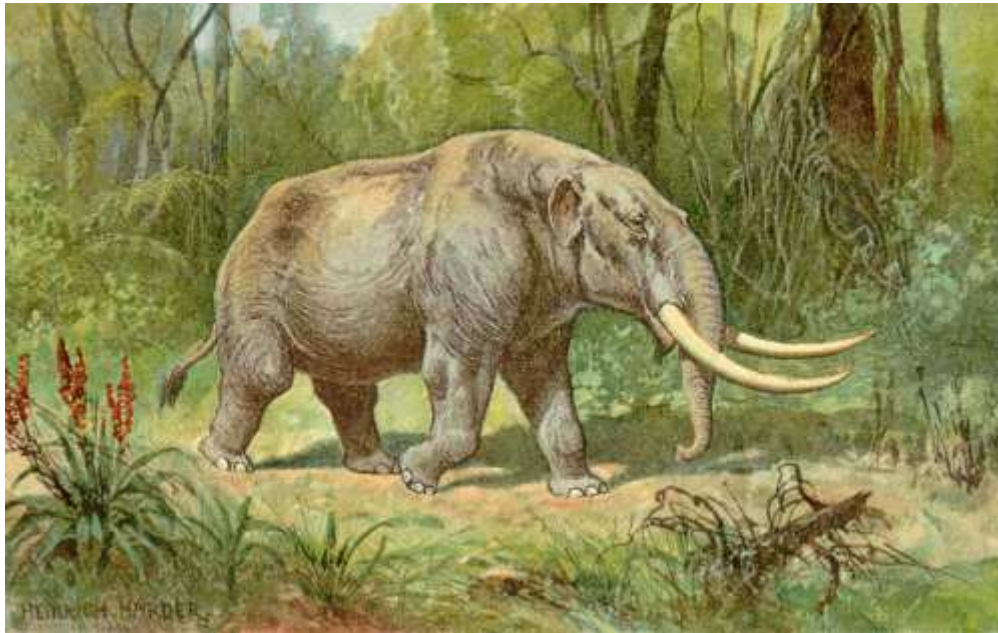
Viete, že:

Na začiatku treťohôr, pred 55 miliónmi rokov, začali chobotnáče osídľovať všetky svetadiely s výnimkou Austrálie a Antarktídy. Doposiaľ sa podarilo nájsť zvyšky viac ako 350 druhov týchto imponantných živočíchov. Zo žiadnej skupiny cicavcov sa snáď nezachovalo toľko osteologického materiálu, ako práve z chobotnáčov. Počas dlhého vývoja sa chobotnáče prispôbovali životu v extrémnych podmienkach od tropického dažďového pralesa cez trávnaté stepi až po polárne oblasti. Z Afriky sa postupne šírili do Európy a Ázie. Počas vývoja sa menila ich veľkosť a vzhľad tela, počet zubov a pod. Vďaka úplným kostrám vymretých druhov sa stala táto skupina klasickým dokladom vývoja živých organizmov na Zemi.

Pravlasťou chobotnáčov boli vlhké pralesy severnej Afriky. V treťohorách, v eocéne (pred 55 – 34 miliónmi rokov), sa objavil jeden z prapredkov - Moeritherium, živočích, ktorý sa tvarom, veľkosťou tela i spôsobom života podobal skôr dnešnému tapírovi. I keď jeho vonkajší vzhľad nenasvedčoval o príslušnosti k radu chobotnáčov (nemal chobot a ani nápadné kly), stavba lebky a predovšetkým chrup, mali znaky typické pre všetkých chobotnáčov. Bol to nápadne predĺžený druhý pár rezákov, z ktorých sa pri nasledujúcich generáciách chobotnáčov vyvinuli kly.

V ďalšej fáze starotretohornej epochy, v oligocéne (pred 34 – 23 miliónmi rokov), sa objavil oveľa väčší živočích - Palaeomastodon, ktorý stál na začiatku vývojového radu chobotnáčov - mastodontov. Tento cicavec, s výškou tela 2 – 2,40 m, už mal vyvinutý malý chobot a druhý pár horných aj dolných rezákov nahrádzali krátke kly. Na rozdiel od dnešných slonov mali mastodonty spočiatku dva páry klov a počet ďalších zubov - stoličiek, bol vyšší ako je u slonov.

Centrum vývoja chobotnáčov sa ešte počas oligocénu presunulo do Ázie, a odtiaľ sa v miocéne (pred 3 – 5 miliónmi rokov) mastodonty rozšírili do Európy, Afriky, Severní Ameriky. V poslednej fáze tretohôr, v pliocéne (pred 5 – 1,7 miliónmi rokov), sa ich zástupcovia objavili aj Južnej Amerike.

Ilustračný obrázok

www.bukisa.com/articles/126442_past-and-prese...